VOF satsar vidare på aktiviteter för unga skådare

Under våren 2004 har två ungdomsexkursioner genomförts. I april besöktes ett orrspel i Svanåtrakten. Efter orrspelet på morgonen åkte gruppen vidare mot Fläcksjön där bland annat stjärtand och salskrake rastade. Orrmorgonen lockade 5 deltagare i åldern 14-20 år.

Nu satsar gruppen vidare på ungdomsutflykter under våren 2005. Under hösten är våra ledare David Kihlberg på Malta och bevakar fågelsträcket och undersöker hur omfattande den illegala jakten på fåglar är på ön. Det går att läsa David Kihlbergs intressanta dagbok från Malta på SOF s hemsida: www.sofnet.org. Även vår andra ungdomsledare Andreas Eriksson är bortrest under hösten, han är bland annat på Öland och ringmärker fåglar. Men alla unga är förstås mycket välkomna på de exkursioner vi har under hösten och vintern. Under våren planeras för rena ungdomsutflykter som ugglesafari, orrmorgon, besök vid ringmärkning av ugglor, och mycket mer.

Det är kul med fåglar. Det har det här gänget från Västmanlands ornitologiska förenings ungdomsgrupp upptäckt. Foto: David Khilberg

Ugglelyssningen i Västmanland vecka 12 2004

Text: Sören Larsson och Andreas Sandberg

Det var tredje året i följd som en drygt veckolång ugglelyssning genomfördes i landskapet. Lyssningsperioden varade mellan 12/3 till 21/3, nio kvällar. Det var andra förutsättningar för ugglelyssning denna vår än de två tidigare säsongerna. Inte sedan 1987 har vi haft en så snörik vinter och snön låg fortfarande djup i skogarna under lyssnarveckan. Vädret under lyssnarveckan kännetecknades av att varma sydvästvindar blåste upp över landet, det föll en del nederbörd och de flesta kvällar var det blåsigt. Tidiga morgnar var det lämpligare väderförhållanden att lyssna efter ugglor i landskapet.
2004 var ett bottenår i smågnagarcykeln. Den opretentiösa smågnagarundersökning som varje höst genomförs i Ramnäs av två hektarytor, visade i november 2003 på mycket låga tätheter hos sorkar och möss. Likaså kunde vi i snön under vintern notera att det var långt mellan spårlöporna och andningshålen efter smågnagare.

Sparvugglan har visat en intressant positiv populationsutveckling som blir spännande att följa kommande år. Foto: Sören Larsson

Ugglelyssningens omfattning

Målsättningen med ugglelyssningen är att registrera så många revirropande ugglor som möjligt under veckan. Eftersom det var bottenår hos ugglornas bytesdjur, så jagade en del ugglor även på den ljusa delen av dygnet. Några av ugglorna i tabellen är därför iakttagna fåglar. Där så är känt kommenteras det under varje art.
För att behålla det stora intresset för ugglelyssning i Västmanland sammanställdes varje natts hörda ugglor och resultatet redovisades påföljande dag via VOF:s telefonsvarare samt via VOF:s hemsida.
Vi noterar också med glädje att allt större områden i landskapet nu avlyssnas mer aktivt en tidigare. En förfrågan till de kommunala samordnarna för ugglelyssningen ger vid handen att ca 140 personer deltog i årets ugglelyssnarvecka, det är också glädjande många. Det skall nämnas att antalet lämpliga kvällar för lyssning var färre än tidigare år samt att avsaknaden av ropande ugglor förmodligen också drog ned lyssnaraktiviteten i förhållande till föregående år.

Hörda ugglor
I tabellen visas antalet rapporterade ugglor kommunvis. Det här året gav oss också en bild av hur bra/svåra möjligheterna är att höra ropande ugglor under ett ”bottenår”. En av de frågor vi ställer oss är i vilken omfattning ugglorna i Västmanland häckar under smågnagarfattiga år.

Berguv: Endast ett par berguvar hördes i landskapet. Det var ett sedan några år känt par i Arboga kommun som kunde avlyssnas några kvällar. Något av de berguvpar som lever i urban miljö har häckat även i år (Kjell Eklund, muntl.). Däremot finns inte någon påträffad häckning av något av de uvpar vi känner till från rena skogsmiljöer.

Hökuggla: En hökuggla sågs vid ett tillfälle på stora Grytasoptippen i Västerås

Sparvuggla: Antalet hörda sparvugglor är denna veckas mest anmärkningsvärda resultat och speciellt då förekomsten i Hallstahammars kommun. En av kanske flera förklaringar till det stora antalet hörda sparvugglor i Hallstahammar är att ornitologerna där är mycket förtrogna med var de har sina sparvugglerevir. Därigenom kan de lätt placera sig i reviret och vänta ut eller locka, för att kontrollera om ugglan ”är hemma”. Sparvugglan är en skicklig fågeljägare och kan därför stanna i sitt revir så länge inte miljön förändras. Däremot känner vi inte till att sparvugglan skrider till häckning på fågeldiet.
Sparvugglan visar en positiv populationsutveckling i landskapet, från att för något årtionde sedan varit helt knuten till de stora barrskogsvidderna finns sparvugglan nu även i nära anslutning till kulturmarker. I Västmanland finns nu sparvugglorna ganska frekvent i gränsområdet mellan skogslåglandet och Mälarregionen.

Kommun	*Berguv*	*Hökuggla*	*Sparvuggla*	*Kattuggla*	*Slaguggla*	*Lappuggla*	*Hornuggla*	*Pärluggla*
Hällefors					1			
Nora			1	11				1
Lindesberg			2	7				
Arboga	1		1	3				
Köping			4	9				1
Skinnskatteberg				1				
Surahammar			5	3	1			
Hallstahammar			11	12				1
Fagersta			1					
Norberg				1				
Sala			2	5	3			
Västerås		1	3	10				1
Totalt	**1**	**1**	**30**	**62**	**5**	**0**	**0**	**4**

Tabellen visar resultatet från uggleräkningen i Västmanland 12/3-21/3 2004.

Kattuggla: Landskapets vanligaste uggla. Att även kattugglan påverkas av smågnagarförekomsten visar denna studie. Speciellt påtagligt är det i Bergslags- och skogsregionen. Att kattugglan är en större födooppurtunist än flera andra ugglor talar deras val av uppehållsplatser för. Någon mer omfattande studie av födovalet hos de västmanländska kattugglorna har inte utförts. Några uppgifter finns som kan vara nämnvärda. Under dåliga sorkår har bl. a större fåglar ingått som byten. Från Sala meddelar Kjell-Åke Källebrink att ungar av dubbeltrast hittats i en kattuggelhäckning, rester efter två tamduvor i en annan häckning, samt en järpe i en tredje häckning. Hans Klinga berättar att bland ungarna i en holk i Köping låg en fångad nötskrika och i flera holkar har olika trastarter förekommit som byten. I Hallstahammar finns ett kattugglepar som regelbundet lever på kajor (Hans Lindmark muntl.)
Även här är antalet ropande ugglor i Hallstahammars kommun anmärkningsvärt högt i jämförelse med omgivande områden. Förklaringen kan vara den samma som för sparvugglan.
Såväl i Köping som i Surahammar följs kattugglorna mer noggrant genom holkprojekt. Under häckningssäsongen 2004 påträffades sex häckningar i Köping och tre häckningar i Surahammar. Dessa kattugglor hade små kullar med endast en kull med 3 ungar övriga med en eller två ungar. Det visar att kattugglan häckar varje år i landskapet, dock med färre par och mycket små ungkullar de år då smågnagarna saknas.

Slaguggla: De slagugglor som rapporterats från Hällefors och Surahammar är iakttagna dagaktiva fåglar. Endast tre revirropande slagugglor noterades i den slaguggletätaste kommunen Sala. Att inte flera slagugglor hördes under lyssnarveckan kan bero på mindre lyssnaraktivitet i området denna vår. Vid kontroll av slaguggleholkar i Sala senare på våren påträffades nio påbörjade äggläggningar, vilka resulterade i sex lyckade häckningar (Kjell-Åke Källebrink muntl.). Slagugglorna är skickliga fågeljägare och dessutom även inriktade på vattensork. Vattensorken följer inte samma cykler (3-4 årsintervaller) som de mindre släktingarna. Att smågnagarna påverkar även slagugglornas ropaktivitet och häckningsframgång visas av att endast små äggkullarna (2-3 ägg) lades under 2004 (Kjell-Åke Källebrink muntl.)

Lappuggla: En sorkspeciallist som inte påträffades under veckan. Nämnvärt är att det fanns åtminstone 1-2 ex i Surahammars kommun som sågs såväl innan som efter lyssnarveckan.

Hornuggla: Den främste sorkspecialisten av traktens ugglor. Inte oväntat, varken sågs eller hördes någon hornuggla under veckan. Däremot har några hornugglepar startat upp häckningar i landskapet så sent som i juni månad 2004. Antalet ungar i kullarna har varit mycket få. Dessa häckningar har i samtliga fall påträffats i anslutning till stora arealer igenväxande gräsmarker (Kjell Eklund muntl. Ulf Carlson muntl.).

Pärluggla: Att pärlugglehanarna finns kvar i sina häckningsrevir i de västmanländska skogarna även under födofattiga år är känt från de pärlugglestudier som pågår i Surahammars kommun. Däremot förhåller sig de flesta hanar tysta, fåtal andra hanar kan höras mycket sporadiskt. De få pärlugglor som hördes i landskapet under veckan får räknas till dessa tillfälligheter. Ändå är det nämnvärt att en pärluggla hördes såväl i Västerås som i Hallstahammar under denna gnagarfattiga vecka att jämföra med fjolårets toppår, då inte någon pärluggla hördes i de båda kommunerna.
Pärlugglan följs i ett omfattande holkprojekt i Surahammars och Köpings kommuner. I de 300 pärluggleholkarna som finns i Surahammars kommun gjordes ett häckningsförsök i maj månad. En hona värpte två ägg men lämnade sedan holken. I Köping gjordes inte något häckningsförsök (Lillebror Hammarström muntl.)
Vår bedömning är att pärlugglan inte häckar i vårt landskap de år då smågnagarcykeln är i botten.

Slaguggla: Kilbäcken, Ramnäs i mars 2004. De stora ugglorna ses oftare de år då det föreligger födoknapphet. Foto: Sören Larsson

Tack

Alla ugglelyssnare i landskapet som blåsiga kvällar, lyssnade och kämpade efter ugglekontakter under denna marsvecka och sedan rapporterade vad de hade hört, tackas varmt för sina insatser. Likaså de samordnare för lyssningen som finns i de olika kommunerna, VOF:s telefonsvarare med Niclas Lignell och VOF:s hemsidesredaktör Per Eriksson. Tillsammans jobbade vi fram mycket värdefulla uppgifter, som ger oss ytterligare kunskap om landskapets ugglor – den här gången under ett bottenår i smågnagarcykeln.

Vinterns Havsörnsräkning på Mälaren och Hjälmaren

Havsörnar i Hjälmar och Mälarområdet räknades lördagen den 28 februari 2004 mellan klockan 10-12. Räkningarna samordnades i vanlig ordning av fältstationen rördrommen i Södermanland. Det totala antalet havsörnar som observerades under dagen beräknas enligt ansvariga på fältstationen till ca 130 individer. Det är en ökning från 2003 då det räknades ca 70 örnar i området. Så här ser fördelningen ut för hela området: Hjälmaren ca 60ex, Västra Mälaren (till Hjulstabron) ca 50 ex, Östra Mälaren (efter Hjulstbron) ca 20 ex.
Totalt var det hela 65 observationsplatser i Mälaren och Hjälmaren. I Västmanland var 15 observationsplatser bemannade. I vårt område var den största ansamlingarna av örnar i Västerås kommun och toppnoteringar var vid Fullerö brygga med 11 örnar och 11 örnar på isen väster om Ängsö. Utanför Västerås kommun i vårt landskap observerades ca 2-3 örnar som mest. Den högsta siffran för Västmanland var ca 40 havsörnar.

Torbjörn Hegedüs

Ung havsörn. Foto: Anders Geidemark